

TARPTAUTINIS SEMINARAS
*ESTIJOS, LATVIJOS IR LIETUVOS TERMINOLOGIJOS
PROBLEMAS IR UŽDAVINIAI EUROPOS SAJUNGOJE*

Š. m. spalio 5–6 dienomis Lietuvių kalbos institute įvyko Terminologijos centro rengtas tarptautinis seminaras *Estijos, Latvijos ir Lietuvos terminologijos problemos ir uždaviniai Europos Sąjungoje*. Svečių sulaukta ne tik iš Baltijos kraštų, bet ir Austrijos, Vengrijos, Rusijos. Pranešimų nestokota ir iš svarbių Lietuvos institucijų – Valstybinės lietuvių kalbos komisijos, Lietuvos standartizacijos departamento, Matematikos ir informatikos instituto.

Lietuvių kalbos instituto direktorei Jolantai Zabarskaitei tarus sveikinimo žodį, seminarą pradėjo Tarptautinio terminologijos informacijos centro (INFOTERM) direktorius Christianas Galinski tema *UNESCO terminologijos politikų gairės*, tiksliau, apie globalizacijos veikiamą kalbą, įvairių terminologijos politikų kūrimą ir įgyvendinimą, terminologijos planavimą nacionaliniu, regioniniu ar vietiniu lygmeniu tarpvyriausybiniuose ir nevyriausybiniuose organizacijose, didelėse institucijose ir organizacijose (taip pat ir tarptautinėse įmonėse).

Latvių kalbos instituto Terminologijos skyriaus vadovės Valentinos Skujiņos vardu pranešimo *Latvijos terminologijos situacija ir perspektyvos* kai kurias tezes referavo mokslininkė iš Rygos Ilze Ilziņa.

Estijos teisės kalbos centro terminologės Hiiie Tamm tema – *Į vertimą orientuoto terminologijos darbo organizavimas Taline, Liuksemburge ir Briuselyje po įstojimo į ES*. Pranešėjos žodžiais, estų teisės vertimų centro įkūrėjai labai gerai suprato terminologijos darbo svarbą vertimui, Estijai įstojus į ES, todėl jau pačioje pradžioje buvo daug nuveikta. Po tam tikrų svarstymų prieita prie išvados, kad neatsižvelgiant į tai, ar ES rems naujųjų šalių narių terminologijos darbą, ar ne, atsakomybė už jį pirmiausiai tenka šaliai, kurioje ta terminija vartojama.

Vengrų mokslininkas Jánosas Pusztayus (Berzsenyi Daniel koledžas) pranešime *Terminijos kūrimas Centrinėje Europoje, atsižvelgiant į ES terminiją* aptarė vengrų terminijos kūrimą – gana spontanišką ir daugiausia kasdienio vertėjų darbo rezultatą. Ši veikla reikalauja išsamios ir gerai apgalvotos kalbos politikos, taip pat atitinkamų institucijų įsteigimo. Daugelyje ES valstybių terminijos kūrimo ir tyrimo institucijų jau esama, o Vengrijoje tai dar tik turės būti padaryta.

Rusijos kalbininkų Vladimiro Leičio (Valstybinis Puškino rusų kalbos institutas) ir Sergejaus Šelovo (Mokslo terminologijos komitetas, Rusų humanitarinis mokslo fondas) pranešimo tema – *Rusijos terminologija: padėtis ir perspektyvos*. Jų šalyje, pasak S. Šelovo, terminologija į naują šimtmetį įžengė atsinaujinusi ir optimistiškai nusiteikusi. Vertinant tolesnę jos plėtrą ateinančiais dešimtmečiais, galima tikėtis, kad rusų terminologai stiprins ryšius su užsienio kolegomis ir ypač su kolegomis iš Vidurio ir Šiaurės Europos šalių. Kaip mokslinė disciplina terminologija Rusijoje ateityje turėtų pereiti nuo faktų aprašymo prie jų aiškinimo, terminų darybos ir funkcionavimo bendrųjų dėsnų formulavimo, mokliškai pagrįstų sprendimų ir rekomendacijų teikimo praktinei veiklai.

Terminologijos centro vadovė Albina Auksoriūtė pranešime *Terminologijos darbas Lietuvių kalbos institute* aptarė centro veiklos sritis, kalbėjo apie praktinio terminologijos darbo krūvį, kuris tenka darbuotojams. Užsiminta apie Lietuvos mokslo leidinį *Terminologija*, kurio straipsniuose atsispindi šio mokslo teorija ir praktika. 2002 m. imta kurti kompiuterinė duomenų bazė *Lietuvių kalbos terminų sinonimija*, o po pusmečio – *Lietuviški tarptautinių terminų atitikmenys*. Pastarajai bazei gaunama parama iš Valstybinės lietuvių kalbos komisijos. Vadovė kalbėjo apie terminologų iniciatyva pradėtą kurti elektroninį terminų banką, kurį ėmėsi plėsti Matematikos ir informatikos instituto Mokslinių tyrimų automatizavimo laboratorija.

Plačiau elektroninį terminyną pristatė MII atstovė Snieguolė Meškauskienė. Apie lietuvių kalbos terminų bazės reikalingumą jau 1988 m. prakalbo tuometinis Lietuvių kalbos instituto direktorius Aleksandras Vanagas. Pasak pranešėjos, į terminų bazę keliami duomenys iš geriausiai parengtų įvairių sričių terminų žodynų ir pastaruosius penkerius metus duomenis turime jau elektronine forma.

Latvijos Vertimų ir terminologijos centro atstovai Māris Baltiņš, Ilze Dīka, Inese Treimane skaitė referatus, svarstė ir vertino jų Vertimo ir terminologijos centro (TTC) „iššūkius po gegužės pirmosios“. Kolegos latviai sakė, kad didžiausias problema šiuo metu yra verčiamuosiuose ES teisės aktuose vartojami terminai – kaip užtikrinti, kad tie terminai būtų tinkami savos šalies vartotojui. Baiminamasi dėl teisinės terminijos, kuriai poveikį daro ES terminijos sistema ir supratimas. Tokia naujai susidariusi situacija išryškina įsisenėjusias problemas ir į dienos šviesą iškelia klaidas.

Lietuvos standartizacijos departamento atstovė Nijolė Dudlauskienė pranešime *Lietuviškų technikos terminų standartizacija* aptarė departamento veiklą kuriant technikos terminus, svarstė, kaip ieškoti būdų, kad reikiami terminai būtų sunorminti ir standartizuoti, prieinami visuomenai. Lietuvos terminologams turėtų būti sudarytos sąlygos dalyvauti tarptautinėje terminologijos veikloje, galimybės atstovauti Lietuvos interesams. Pranešėjos žodžiais, turi būti užtikrinamas nuoseklus lietuviškų technikos terminų kūrimas, tobulinimas, vartojimas tiek teisės aktuose, tiek Lietuvos standartuose ir kituose rengiamuose dokumentuose.

Pranešimą *Lietuvos terminų bankas – naujas terminijos tvarkybos įrankis* skaitė Valstybinės lietuvių kalbos komisijos atstovė Audra Ivanauskienė. Lietuvai tampant ES nare ir rengiant įvairių dokumentų vertimus, tapo aktualu sukurti laisvai ir greitai pasiekiamą įvairių sričių šaltinį, todėl 2003 m. pabaigoje buvo priimtas LR terminų banko įstatymas. Šiuo banku laisvai galės naudotis specialistai, kalbos vartotojai. Terminų bankas, pasak pranešėjos, turėtų skatinti visuomenę aktyviau teikti siūlymus ar dalyvauti diskusijose dėl besirandančių naujų ir jau vartojamų terminų.

Antroji seminaro diena buvo skirta terminologijos paskaitoms. Christianas Galinski savo paskaitoje *Terminijos standartizavimas* pateikė schemas ir nurodė terminų standartų tipus: sisteminiai terminų žodynai, vienkaltiniai ir daugiakaltiniai, technikos terminų žodynai, nomenklatūros, grafiniai simboliai, piešiniai, brėžiniai, formulės ir kt.

Ilze Ilziņa kalbėjo apie terminų srautą iš ES anglų kalba, pavyzdžiui, apie terminą *euras*, kurio (latviška forma *eirs* arba *eiro*) linksniavimas yra siektini dalykai. I. Ilziņa paminėjo, kad informuojant žmones apie terminų naujadarus, skelbiant juos spaudoje, per televiziją ir t. t., diskutuojant apie juos įvairiuose susirinkimuose, naujiems terminams pritariama arba jie yra atmetami. Tai užima daug laiko, nes nuomonės yra skirtingos, kartais prieštaringos.

Paskaitą *Terminai, terminiškumas ir terminų apibrėžtys (Septyni žingsniai į terminologijos teoriją)* skaitė Sergejus Šelovas. Pagrindiniai apžvelgti klausimai: kokie terminų apibrėžčių tipai vartojami, ar žodžio (arba žodžių junginio) apibrėžtis visada yra būtina, kas yra terminijos semantinė ir sąvokinė struktūra ir kuo jos skiriasi, kokios yra sąvokinės terminologijos struktūros ypatybės ir kt.

Latvių atstovė Dana Reizniece ir bendraautoriai Jānis Sīlis (Ventpilio aukštoji mokykla), Ilze Ilziņa ir Juris Borzovs (Rygos informacijos technologijos institutas) pranešime *Vartoti ar nevertoti metaforas latvių informacinės ir komunikacinės technikos terminijoje* skelbė: metaforinis terminas – terminologijos reiškinys, kuris anglų kalboje tikrai taps dar dažnesnis ir svarbesnis. Metaforų gausu interneto terminijoje. Čia išsiskiria keliavimo tema, pvz.: *highway* „magistralė; informacijos kanalas“, *map* „žemėlapis; planas; schema“ ir kt. Labai svarbu nustatyti aiškią sistemą, kuri padėtų tvarkyti metaforinius angliškus terminus, ateinančius į latvių kalbą, ir imti tik geriausia.

Pabaigoje Lietuvių kalbos instituto mokslininkas Stasys Keinys apžvelgė Lietuvos terminologijos raidą, būklę ir vaidmenį pirmajame trečiojo tūkstantmečio amžiuje: per XX a. pakito terminijos vieta ir vaidmuo kalbos sistemoje, vartosenoje, visuomenės gyvenime – išaugo terminijos apimtis, pasikeitė žmonių išsilavinimas, o tai lėmė didesnę terminų pažinimą ir vartojimą kasdienėje kalboje. Apibendrindamas seminarą, terminologas pabrėžė, jog reikia dėti pastangas ir tikėtis, kad lietuviška terminija bus saugoma ir branginama, išlaikoma lietuviška dvasia.

Solvita LABANAUSKIENĖ
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
E. paštas solvital@one.lt

Gauta 2004-11-01